כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת נשא ■ ט' סיון ה'תשע"ח ■ 23.05.2018 ■ גליון מס' 480

תפוצה לכל קהילות ישראל

מר מנחם בגין ז"ל: "לעולם לא ירחם העולם על יהודים נשחטים"

הספר "קשר ההשמדה" (מדיניות החוץ של הרייך השלישי והיהודים, 1933-1939) שכתב אליהו בן אלישר ז"ל, לא היה "בסט סלר" ואולי כבר נשכח. בן אלישר שהיה מהעובדים הבכירים של ה"מוסד", מנכ"ל משרד ראש הממשלה וח"כ, משחזר בספרו את המסע אל הפתרון הסופי של יהודי אירופה, כשהוא מאיר במיוחד את התמרונים הדיפלומטיים באותם ימי זוועה, שבהם היו מעורבות המעצמות. ספר חשוב. מי שהיה ראש ממשלת ישראל, מר מנחם בגין ז"ל כתב הקדמה לספר הזה. והרשו לי לצטט את דבריו גם אם הם ארוכים. הם בוודאי יתנו תמריץ לראש ממשלתנו, מר בנימין נתניהו ולחברי ממשלתו, להמשיך בקו שבו החלו אך זה עתה, ועל זה כבר אמרו חכמי תבל: טוב מאוחר מאשר לעולם לא.

"...והלקח היום והלקח לעתיד לבוא:

ראשית, אם אויב היהודים אומר כי יש בלבו, בדמו, שאיפה, להשמיד אותם, אל תזלזלו, אל תלעיגו, אל תפקפקו, אלא קחו את שאיפתו ברצינות, התייחסו אל דבריו בכל החומרה הטבועה בהם. האמינו לו. האויב הזה רוצה להשמיד את היהודים. מנעו ממנו את הכוח להשמידם. היכונו כל יום תמיד ליום הפקודה אבל לעולם אל תאמרו עוד: אין זה רציני.

שנית, לעולם אל תשאלו עוד, יהודים במולדת או בתפוצות הגולה: מה יגיד העולם. דעו: לעולם לא ירחם העולם על יהודים נשחטים. אך לעולם יכבד העולם יהודים לוחמים.

שלישית, החזיקו נשק. לימדוהו וקדשוהו בכל מושבותיכם, בהם חיה חיית הטרף בלב האדם, במיוחד כלפי היהודי. זה נשק הקדושה, החיים, הכבוד, החירות. לעולם לא תעזבו עוד ולא תיטשוהו ולא תשליכוהו. אמנם כן, אנו מאמינים בחזון אחרית הימים אך מי יידע מתי תבוא. וכל עוד יש נשק בידי האויב של העם הזה, אשר נשחט ונטבח בכל הדורות, עם האומר דווקא בליל הגאולה: כי לא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו; ודמו נשפך כמים, ואלמלא השחיטות והטביחות הללו בהיותו אחד העמים העתיקים ביותר בתולדות האנושות, היה מגיע היום הזה מספרו למאה - מאה וחמישים מיליון נפש לפחות, ואילו בגללן לא נותרה ממנו שארית פליטה של 13 מיליון בלבד. כל עוד יש נשק מחריב ומשמיד ביד אויב אחד של העם הזה, יהודים החזיקו נשק בידכם, כל סוג נשק הדרוש כדי למנוע ממנו את זממו.

רביעית, התורה, למען שמירתה דורשת לעשות מסביבה סייגים. קיומו של עם התורה, למען הבטחתו, מסביבו מתרסים. והמתרס הראשון הלו הוא הכבוד היהודי. ראשית ההשמדה בהשפלה. לא יכול היה האויב לעשות את עמנו לאפר אחר מותו, בטרם יעשה את עמנו לעפר בחייו. הוא השפיל את אחינו, הוא רמס אותם תחת רגליו, הוא הפריד ביניהם, הוא רימה אותם, הוא הערים עליהם, הוא התעמר בהם, הוא הסית איש נגד אחיו, ורק לאחר שכך עשה בהם יכול היה להוליכם כמעט ללא התנגדות עד לפתחי תאי החנק. שימרו על הכבוד היהודי לבל יושפל עוד בידי קלגס, בידי כל גס רוח בכל מושבותיכם, כי המתרס הזה הוא הראשון במתרסים לשמירת עצם קיומכם.

חמישית, דעו לכם להתאחד מול פני אויב. בגטו הייתה התפוררות. יהודים נפרדו ורבו ובגדו איש ברעהו והסגירו איש את אחיו ולא הייתה בהם עוד רוח להתלכד ולקום על משמידיהם אלא ברגע שלפני האחרון.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

תכלית לכל פרט בבריאה
מסופר בפרשתנו, כי כאשר סיים משה להקים את המשכן, הרימו נשיאי ישראל את תרומתם...
המשך בעמי 2

ואני אברכם
האם עדיף שהאדם יהיה עצמאי, המתמודד עם בעיותיו הגשמיות והרוחניות בכוחות עצמו ועלינו להכשירו לכך, או שטוב לו להיות...
המשך בעמי 2

שוויית קיץ
האם יש חובה לשמוח בשבת קודש? או שחובה זו ייחודית רק לשלשת הרגלים אבל לא לשבת?...
המשך בעמי 3

סיפור לשבת
כבוד התורה מול רכוש גשמי
לר' יצחק דיינים היו שתי בנות שנישאו לימים לשני גאוני עולם: ראש ישיבת טלז, רבי אברהם יצחק בלוך זצ"ל...

הרבי פרע את חובו
הימים ימי עברה וזעם, ימי מלחמת העולם השנייה, עם ישראל כולו נתון למשיסה להרג ולבוזזים. בין מיליוני אחינו...
המשך בעמי 5

שביבים
■ הרב מפוניבז' "מכר" את האטמוספרה של הישיבה
■ ברכת הצלחה לגנב
המשך בעמי 8

רא כן באומה. דעו להתאחד מול אויב ולעמוד נגדו תמיד עם אחד. לעולם אל יופקרו עוד המעטים למען הצלתם כביכול של הרבים. גם הם יפלו. אך לעולם יקומו מעטים ויסכנו את עצמם למען הרבים ואף הם יינצלו.

שישית, בדור הזה הייתה מנת חלקנו הנוראה בטרגדיות האיוביות. החורבנות מחד, המופלאה בתקופות, עת התקומה מאידך.

בשארית כוחותינו, בתמצית דמנו בדור הזה עלינו להבטיח איש לרעהו, להישבע שבועת אמונים בנפשנו פנימה, כך נסגור את המעגל הזה לעולמים. לא עוד חורבנות ולא עוד מפלות...״

ירושלים, תשרי תשל״ח, אוקטובר 1978

תכלית לכל פרט בבריאה

/ הרבי מלובביץ׳ זי״ע

מסופר בפרשתנו, כי כאשר סיים משה להקים את המשכן, הרימו נשיאי ישראל את תרומתם: **״וַיָּבִיאוּ אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי ה׳, שֵׁשׁ עֲגָלֹת צָב... עֲגָלָה עַל שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים״**. תרומה זו מעוררת תמיהה, על רקע ההתגייסות הגדולה של בני ישראל לתרומת המשכן, שהתאפיינה בנדיבות רבה: בתוך יומיים נתרם כל הדרוש למלאכת המשכן, עד שמשה נאלץ לעצור את זרם התרומות. והנה, דווקא הנשיאים, חשובי העם, תרמו שש עגלות בלבד, חצי עגלה לכל נשיא. האם כל נשיא לא היה יכול להביא לפחות עגלה אחת שלימה?! אין מקום לחשוד שהנשיאים היו מעוטי יכולת, שהרי בגמרא נכתב: ״אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים״. ובכל-זאת תרם כל נשיא חצי עגלה בלבד! זאת ועוד, העגלות נועדו ״לעבוד את עבודת אוהל מועד״, כלומר, לשמש להובלת המשכן במסעות. ארבע עגלות ניתנו לבני מררי, הנושאים את קרשי המשכן, ושתיים לבני גרשון, להובלת יריעות המשכן. המספר הכולל של הקרשים היה ארבעים ושמונה, וכשהללו התחלקו לארבע עגלות, הונחו שנים-עשר קרשים על כל עגלה. הגמרא חוקרת את דרך הנחת הקרשים על העגלות לפי מידותיהם, ומסיקה שהקרשים הונחו זה על גב זה. מובן שאילו היה מספר כפול של עגלות היה אפשר להניח את הקרשים בדרך מכובדת יותר, ולא בצפיפות. אלא שכל דבר בעולמו של הקב״ה צריך לבוא לידי מיצוי מושלם, שאם לא כן נמצא שהפרט הבלתי-מנוצל הוא לבטלה. על כך נאמר במשנה: ״לא ברא הקב״ה בעולמו דבר אחד לבטלה״. מספר הברואים שבעולם עצום, ומה החיסרון אם נאמר שבמקום כלשהו בעולם משוטטת כבשה בלי מטרה, או גדל צמח ללא סיבה, או שעל שפת הים יש גרגיר חול שאינו ממלא תפקיד בבריאה? אדרבה, אפשר לטעון שגדולתו של הקב״ה מתבטאת בקיומם של ברואים רבים כל-כך, שאין להם מטרה. ובכל-זאת המשנה מדגישה: ״לא ברא הקב״ה בעולמו דבר אחד לבטלה״. בזבוז, המעיד על חוסר תועלת, סותר את השלמות. ומאחר שהקב״ה הוא תכלית השלמות, כל פרט בבריאה צריך שתהיה לו תכלית.

ביטוי לכך ניתן בתרומת הנשיאים: אילו היו תורמים מספר כפול של עגלות, הרי מחצית מכוח הנשיאה הייתה מבוזבזת. לכן תרם כל נשיא חצי עגלה בלבד, כדי לנצל את מלוא כושר נשיאתן. ומהם יש ללמוד הוראה בעבודת ה׳: כל יהודי צריך לנצל את כל כוחותיו למילוי שליחותו, לנצל כל רגע לעבודת ה׳, ביודעו ש״אני נבראתי לשמש את קוני״. בחייו של היהודי אין רגע של פנאי. יהודי נקרא אדם, מלשון ״אֶדַמֶּה״ לקב״ה. כשם שהקב״ה לא ברא בעולמו פרט אחד לבטלה, כך היהודי צריך לנצל כל כוח וכל רגע לכבודו של הקב״ה.

(מתוך תורת מנחם)

ואני אברכם

/ הרב יעקב הלוי פילבר

האם עדיף שהאדם יהיה עצמאי, המתמודד עם בעיותיו הגשמיות והרוחניות בכוחות עצמו ועלינו להכשירו לכך, או שטוב לו להיות יצור נתמך המסתייע בעזרתם של אחרים ומבקש את ישועתו בעזרת זולתו. ואכן באגרתו לאחינו בני תימן כותב הרמב״ם: ״ודע כי כמו שינצל הסומא בהישענו על הפקח בלכתו אחריו לפי שהוא יודע בעצמו שאין לו עיניים שיורהו הדרך הישר וכמו שינצל החולה שאינו יודע מחכמות הרפואות בשמעו עצת הרופא שינהיגהו וידריכהו, לפי שאינו יודע הדברים הממיתים ולא המחלימים המצילים, וישמע לעצתו כל מה שיאמר לו - כך ראוי להמון למסור משענתם על הנביאים בעלי העיניים האמתיות . . . ואחרי הנביאים החכמים״. אבל האם היעוד שלנו בחיים להיות סומא או בור המגשש באפילה, או עלינו לנסות לרכוש ידע ויכולות לנהל בכוחות עצמנו את חיינו? במסכת ברכות [נה ב] אומרת הגמרא שמי שנעשה חולה, אל לו ביום הראשון למחלתו לפרסם את מחלתו, ורק ביום השני אם לא

נרפא יפרסם את הדבר כדי שיבקשו עליו רחמים. ואת דברי הגמרא מסביר הראי"ה בספרו עין אי"ה שלכתחילה צריך האדם לנסות לטפל בעצמו ולפתור בכוחות עצמו את בעיותיו ולא מיד להזדקק לעזרתם של אחרים, ורק לאחר שניסה ולא הצליח בכוחות עצמו רק אז יוכל לפנות לעזרת אחרים. הדרכה זו היא בין בעניינים גשמיים ובין בעניינים רוחניים, לכן אפילו במצב של חולי שלכאורה האדם קשה לו להתגבר על מצבו בעזרת עצמו, גם אז ביום הראשון אל יזדקק לעזרת אחרים אלא יפעל להיוושע בתפילתו, ורק ביום השני כשלא הוטב לו ישתמש בעזרתם של אחרים.

אחד המקרים שבהם האדם לכאורה זקוק לברכתם של אחרים הוא ברכת כהנים, שהאדם עומד דומם מול הכהנים והם מעניקים לו ברכה, כמו שמובא במדרש [במדב"ר פרשה יא ב]: "מכאן ואילך אמר הקב"ה: הרי הברכות מסורות לכם, הכהנים יהיו מברכים את בני". אבל גם כאן לא נתקבלו הדברים בהסכמה על ידי בני ישראל כמו שמובא במדרש [תנחומא נשא ח]: "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, לכהנים אתה אומר שיברכו אותנו? אין אנו צריכים אלא לברכתך, ולהיותנו מתברכין מפיך, שנאמר: 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל' אמר להם הקב"ה: אע"פ שאמרתי לכהנים שיהו מברכין, אני עומד עמהם ומברך אתכם". ובצורה ברורה יותר אמרו במדרש "ספרי": "ואני אברכם - מנין שלא יהיו ישראל אומרים: ברכותיהם תלויים בכהנים, תלמוד לומר: 'ואני אברכם'. מנין שלא יהיו הכהנים אומרים: אנו נברך את ישראל, תלמוד לומר: 'ואני אברכם'".

את תפקיד הכהנים הסביר המגיד מדובנא בספרו "אהל יעקב", שם הוא שואל: מדוע בברכת כהנים עומדים הכהנים ופניהם אל העם, וכי לא ראוי יותר שיהיו פניהם אל הקודש לבקש מהקב"ה: 'ברך את עמך ישראל, האר פניך אליהם', מדוע הם עומדים ופניהם אלינו? והוא מסביר זאת במשל: אב כעס על בנו על רוע התנהגותו והסתיר את פניו מבנו והפסיק להתייחס אליו. הילד שהורחק מבית אביו היה הולך ערום ויחף מחוסר כל והיה לו רע מאוד. הלך הבן לבית השכן וביקש ממנו שישתדל אצל אביו שיעשה לו מלבוש, שמע השכן והלך אל אבי הנער ויבקש את פניו: חוס נא וחמול על בנך הסובל וראה להלביש אותו, כי הימים ימי חורף קרים. אמר האב לשכן: סכל אתה שבאת אלי לבקש שארחם על בני מחמדי, הלא היה לך להבין כי אב אני וכל חפצי הוא להטיב עמו, וכל מה שאני מסתיר פני ממנו הוא מפני רוע מעלליו. לכן אם רצונך שאטיב עם הנער טעית בכתובת, היה עליך לדבר עם בני להוכיח אותו שיישר את אורחותיו וייטיב את מעשיו, אבל מה לך עמדי כי אני מוכן להטיב עמו בכל רגע. והוא הדין בעניין "ברכת כהנים", כי איך הכהן בברכתו יבקש את פני ה' שיברך את עמו ישראל, כאשר הקב"ה כל חפצו הוא להטיב בתמידות לישראל, כי חפץ חסד הוא. לכן יפה אמר הכתוב: "כה תברכו את בני ישראל אמור להם", מהצורך לאמור ולזרז את ישראל: ראו שתהיו במדרגה יפה שתהיו מוכשרים לקבל הברכה והטוב, וזהו "אמור להם" ולא "אמור אלי". וכך גם מסבירים את הסיפא של ברכת הכהנים: "ושמו את שמי על בני ישראל" ואז יהיו ישראל ראויים לברכה "ואני אברכם".

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

הקיימת חובה לשמוח בשבת?

(פורסם באדר תשע"ג ונערך מחדש בתוספת מרובה, שלהי אייר תשע"ח)

שאלה: אמנם אין זו שאלה הלכה למעשה אבל נברר האם יש חובה לשמוח בשבת קודש? או שחובה זו ייחודית רק לשלשת הרגלים אבל לא לשבת?

תשובה: האחרונים דנו בעניין זה והביאו מקורות לכאן ולכאן וכמו שאפרט לקמן, אך אקדים ואומר ששאלה זו יש בה נפקא מינה הלכה למעשה וכגון האם יש חובה לאכול בשר ולשתות יין בשבת כבחג, וראה עוד להלן.

המקורות ודברי הפוסקים מהן ניתן להוכיח שאין דין 'שמחה' בשבת:

א) בשאילתות[א] מבאר מדוע הרגל מבטל את 'שבעת ימי האבלות' ואילו השבת עולה למניין שבעה ואינה מבטלת את האבלות, משום שברגל יש דין של שמחה אבל בשבת אין דין של שמחה אלא דין 'עונג'[ב].

ב) הרעק"א בתשובה[ג] מפורסמת כתב שאישה אשר שכחה להזכיר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון בסעודת החג אין לה לחזור ולברך (מלבד ליל הסדר וליל יו"ט ראשון של סוכות) מאחר שמצוות הסעודה ביו"ט היא מצוות עשה שהזמן גרמא, ונשים פטורות (ורק בשבת יש היקש בין 'זכור' ל'שמור') ולכן אין להן חובה לאכול פת ביו"ט וממילא חוזר הדין כמו מי ששכח להזכיר יעלה ויבוא בראש חודש שאינו חוזר ומברך, ואף על פי שנחלקו הראשונים האם נשים חייבות בשמחת יום טוב, מכל מקום חובת הסעודה ביו"ט אינה נובעת מדין שמחת החג, אלא מדין 'עונג' והראיה שבשבת שאין דין של שמחה, מכל מקום יש חובת סעודה עכת"ד, הרי לן דנקט כדבר פשוט שאין דין שמחה בשבת.

ג) בשו"ת 'בצל החכמה'[ד] הוכיח שאין דין שמחה בשבת מכך שמבואר בהלכה[ה] שאין לישא אישה בשבת משום שזה נחשב כקונה קניין בשבת, ואם בשבת יש דין שמחה אם כן אפשר לומר טעם אחר ש'אין מערבין שמחה בשמחה' ומכך שלא נתנו טעם זו, על כרחך שאין דין שמחה בשבת[ו].

ד) במגן אברהם[ז] כתב שהטעם שבגדי יום טוב צריכים להיות יותר טובים משל שבת משום שבחג יש דין 'שמחה', ומבואר מדבריו שבשבת אין דין 'שמחה'.

ה) עיין בפתחי תשובה יו"ד סימן שצ"ט בשם שו"ת דת אש (סימן ז') שאע"פ שבשבת בתוך שבעת ימי האבלות אסור האבל בלימוד תורה משום שהוא כ'דברים שבצנעא' מכל מקום מי שנפטר לו אחד משבעת קרוביו ברגל שהדין הוא שעל אף שמתחיל לשבת שבעה רק לאחר הרגל, נוהג דברים שבצנעא נוהג כבר ברגל, ועם כל זה יש להתיר לו לימוד תורה שאינו אסור לאבל אלא מדין שמחה דכתיב 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' וברגל לא נאסר לאבל ששמחת הרגל הוא מדאורייתא ואבילות הוא מדרבנן עכת"ד, הרי שלמד שבשבת אין דין שמחה.

לעומת זאת יש להוכיח ממספר מקורות שיש דין שמחה בשבת וכדלהלן:

א) בתלמוד[ח] ירושלמי מבואר שהטעם שלא עושים סעודת פורים בשבת בט"ו אדר שחל להיות בשבת משום שבמגילה כתוב 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה' מה שאין כן שבת ששמחתו תלויה בידי שמים, ומבואר אם כן שבשבת יש 'שמחה'[ט].

ב) בספרי במדבר[י] פירש את הפסוק 'וביום שמחתכם'[יא] - אלו שבתות[יב].

ג) כן יש להוכיח מנוסח התפילה 'ישמחו במלכותך שומרי שבת'.

והנה בספר 'תורה תמימה' לבראשית[יג] האריך להוכיח שיש דין של שמחה בשבת ומשום כך נקט שיש חיוב לאכול בשר ויין בשבת כשם שישנו חיוב כזה במועדי ה', אמנם ברמ"א מפורש[יד] שאין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בשבת.

וכדי ליישב כל הנ"ל נראה לומר שאכן יש 'שמחה' בשבת אלא ששמחה זו תלויה בידי שמים כדברי הירושלמי הנ"ל, ואין אנו צריכים לנהוג ניהוגים של שמחה בשבת, אלא השמחה היא מעצם יום השבת ומהותו, מה שאין כן ביום טוב ששמחתו תלויה בנו ומשום כך צריכים אנו לנהוג בו ניהוגים מעשיים של שמחה דוגמת אכילת בשר ושתיית יין, וביסוד זה יש ליישב כל המקורות הנ"ל שלא יסתרו להדדי ודו"ק.

אמנם זאת יש לדעת שגם אין חובת ניהוג מעשי של שמחה בשבת, מכל מקום יש לכבד ולענג את השבת במאכלים חשובים, ובבגדים נאים, מדין 'עונג שבת' ומדין 'כבוד שבת'.

והנה להשלמת היריעה נדון לאידך גיסא, האם מצינו דין 'עונג' ביום טוב, שהנה דין עונג בשבת לימוד מפורש הוא מדברי קבלה וכפי שנאמר 'וקראת לשבת ענג' אלא שביום טוב התורה כתב לשון 'שמחה' ויש לברר האם יש דין 'עונג' ביום טוב (דאולי העונג הוא כלול בשמחה ובכלל מאתיים מנה) והאם יש לכך השלכות להלכה ולמעשה.

וגם בזה מצינו מקורות לכאן ולכאן -

מקורות ודברי הפוסקים מהם ניתן להוכיח שאין דין עונג ביום טוב:

א) רש"י במסכת ביצה[טו] דייק בלשונו וכתב 'עונג שבת ושמחת יום טוב', הרי שביום טוב שייך לשון שמחה אך לא לשון עונג (אך אי משום זה יש לומר שעונג הוא בכלל שמחה).

ב) האבודרהם[טז] מביא בשם ה"ר גרשון ב"ר שלמה שאין לברך על הדלקת נר של יום טוב משום שאינה מצווה וחובה כמו בשבת שיש בו דין עונג, אבל ביום טוב - שמחת יום טוב מצאנו, עונג יום טוב לא מצאנו.

ג) החתם סופר[יז] כתב להדיא שיש חילוק בין שבת ויום טוב שביום טוב יש דין של שמחה אך בשבת יש דין של עונג ובכך ביאר את החילוק בין יום טוב לשבת באשר למי שקשה עליו האכילה ומצטער בה, שבשבת פטור הוא מן הסעודות שסעודות שבת לעונג ניתנו ולא לצער, אך ביום טוב שיש דין של שמחה ואין שמחה בלא אכילה ואין צריך דווקא 'אכילה המענגת' גם מי שהתענית עונג היא לו - חייב באכילה[יח].

ד) ובפתחי תשובה[יט] הביא בשם הפני יהושע והנודע ביהודה בפירושיהם על מסכת ביצה שאין דין 'עונג' ביום טוב, ומשום כך רק הקבת שקובעת למעשר משא"כ יום טוב.

לעומת זאת יש להוכיח ממספר מקורות שאין דין עונג ביום טוב:

א) כתב הרמב"ם בהלכות יום טוב[כ] שכשם שמצווה לכבד את השבת ולענגה כך כל ימים טובים, וכן כתב השולחן ערוך בהלכות יום טוב[כא] שצריך לכבד **ולענג** את היום טוב כמו בשבת.

ב) כן יש להוכיח מתשובת הרבי עקיבא איגר המובאת לעיל שנקט כדבר פשוט שחובת האכילה ביום טוב נובעת מדין 'עונג' ולא מדין 'שמחה', הרי לן שסבר שיש דין 'עונג' ביום טוב.

ובשיעורי הגר"א ויים שליט"א הקשה לפי המבואר בדברי גדולי עמודי ההוראה הנ"ל הרמב"ם והשו"ע שיש דין עונג ביום טוב, היאך מתיישב המנהג שאנו נוהגים להיות ערים כל הלילה בליל שבועות, הרי בהלכות שבת מבואר שביטול השינה הרי הוא חיסרון ב'עונג'[כב], ומאחר ואנו מצווים על עונג יום טוב, היאך אנו מצערים את עצמנו בביטול השינה?

וכתב ליישב וזה לשונו: **'והנראה בזה עיקר שכשם שמצינו לגבי תענית חלום דמי שנפשו עגומה עליו מרוב דאגה והוא מתענג בצום מותר לו להתענות בשבת וזה עונג דידיה כך גם לעומת זה מי שנפשו מתענגת בעבודת ה' כמנהג אבותינו ושמח בחלקו להיות מן הנעורים בבית ה' בלילות הרי זה עונג דידיה ובכך הוא מקיים בנפשו 'להתענג על ה'**[כג].

א - שאילתות דרב אחאי פרשת חיי שרה שאילתא טו.
ב - ובספר ילקוט יוסף על אבלות עמ' תר"ס מביא בזה סיפור מעניין ששמע מאחד הרמ"ים בישיבת נוברדוק בירושלים ת"ו, שבימיו האחרונים של הבריסקער רב העיר בשיעורו לפוסקים הסוברים שיש דין שמחה בשבת למה רגל לא מבטל את השבעה ופלפל בזה באריכות, ולאחר מכן כשהר"מ הנ"ל פגש את הגר"ע יוסף שליט"א הציע בפניו שאלת הרב מבריסק והשיב לו כי בירושלמי (פרק ג' דמו"ק סוף ה"ה) יש טעם אחר למה שבת לא מפסיקה אבלות והוא משום שא"א לשבעת ימי אבלות בלא שבת באמצע וכאשר ביקש הר"מ הנ"ל לספר זאת לרב מבריסק נודע לו כי שבק חיי לכל ברייה.
ג - שו"ת רעק"א או"ח קמא סימן א' ובהשמטות.
ד - חלק א' סימן ס"ח עיין שם מקורות נוספים.
ה - שו"ע או"ח סימן של"ט ואה"ע סימן ס"ד.
ו - ושמא ניתן לדחות ראיה זו שאה"נ גם בשבת יש דין של שמחה, ומה שלא הביאו הפוסקים הטעם שאין מערבין שמחה בשמחה, הוא משום 'מחזיר גרושתו' שאין בזה משום חשש עירוב שמחה בשמחה ומותר להחזיר גרושתו בחוה"מ, ולזה בא לומר שבשבת ויו"ט גם בכה"ג אסור משום קנין בשבת, אך נראה דזה אינו שהרי הפוסקים דיברו גם על כניסת בתולה משום טעם זה של קניין ובבתולה לא שייך לכאורה 'מחזיר גרושתו', ובאמת בשיטה מקובצת למסכת כתובות דף ז' ע"א הביא משום ה"ר משה שאסור לישא אישה בשבת משום שאין מערבין שמחה בשמחה וחלק עליו משום שבשבת ליכא דין שמחה.
ז - הלכות יו"ט סימן תקכ"ט ס"ק ד'.
ח - מסכת מגילה פרק א' הלכה ד'.
ט - וא"כ הירושלמי לשיטתו במה שביאר ששבת לא מבטלת אבלות, ולא ביאר משום שאין בשבת דין 'שמחה' כשאילתות, אך מאידך הירושלמי ברישׁ כתובות כתב הטעם שלא נושאים נשים בשבת משום דהוה כקונה קניין, ולא כתב משום שאין מערבים שמחה בשמחה כביו"ט, ויתיישב במה שאכתוב להלן.
י - פיסקא ע"ז.
יא - במדבר פרק י'.
יב - ועיין בשו"ת בצל החכמה שם מה שכתב להשיב על ראיה זו.

יג - פרק ב' פסוק ג'.
יד - יו"ד ריש סימן שמ"א.
טו - דף ל"ז ע"א.
טז - מעריב של שבת.
יז - שו"ת חת"ס אורח חיים סימן קס"ח.
יח - ומבואר בת' חת"ס זו דלא כת' הרעק"א המובאת לעיל, דלדעת הרקע"א חובת האכילה ביו"ט היא מדין 'עונג' ולא מדין 'שמחה' ודו"ק. וע"ע עוד שם בת' החת"ס שכותב שלפי זה אין פשוט כל כך לאסור אכילה בערב יום טוב, משא"כ בערב שבת, שצריך לאכול אכילה המעננת ולכן צריך לאכלה בתאבון, ועוד עיין שם שחידש שמה שמותר להתענות תענית חלום ביום טוב הוא לא משום שהתענית היא עונג הוא לו שהרי ביום טוב אין דין עונג, אלא משום 'סכנת נפשות', והדברים מחודשים.
יט - פת"ש לשו"ע יו"ד סימן של"א ס"ק י"א.
כ - פרק ו' הלכה ט"ז.
כא - סימן תקכ"ט סעיף א'.
כב - עיין ברמ"א או"ח סימן ר"צ שאם רגיל בשנת צהריים בשבת אל יבטלנה כי עונג היא לו, וע"ע בב"ח סימן רפ"א דמה שיש לאחר את תפילת שחרית בשבת בבוקר מהזמן הרגיל בימות החול הוא משום שלא לבטל שינת שחרית שהוא עונג שבת.
כג - והביא שכן מצינו במהר"ל בספר גבורות ה' פרק נ"ג מה דמצינו דהתנאים הקדושים היו נעורים כל ליל הסדר לספר ביציאת מצרים עד שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית וע"ז כתב המהר"ל 'וכדי שלא יקשה לך איך היו מונעים את השינה מעיניהם ביום טוב, אמרו שלא היה צער להם כי מחבוב המצוה היה הזמן קצר להם מאוד, שלא הרגישו עד שעלה עמוד השחר, וכל כך היה הזמן קצר להם שלא היו סבורים שעלה עמוד השחר, ובאו תלמידיהם ואמרו כבר הגיע זמן קריאת שמע'. ועוד כתב הגר"א ויים שליט"א ליישב על השאלה הנ"ל היאך מותר עפ"י שורת הדין וההלכה לבטל שינה מעינינו בליל חג השבועות וזה לשונו 'ונראה עוד בזה, דאף שיש עונג בשינה בשבת ומשו"כ כתב הרמ"א דאין לבטל שינת צהריים ברגיל בו, אך כיון שלא מצינו בגמ' אלא דאכילה ומשתה הוי בכלל עונג ולא שינה אין במניעת השינה ביטול מצוות העונג..ואף דמ"מ כתב הרמ"א דאין לבטל שינת הצהריים היינו במבטלה ללא תועלת וסיבה, אבל ודאי מותר לבטל שינה על מנת לקיים מצות חכמים ומנהג ישראל תורה'

סיפור לשבת

כבוד התורה מול רכוש גשמי

/ שאול שיף

לר' יצחק דיניס היו שתי בנות שנישאו לימים לשני גאוני עולם: ראש ישיבת טלז, רבי אברהם יצחק בלוך זצ"ל ואחיו הגאון זצ"ל, ששימש כר"מ בישיבת טלז.

איך זכה ר' יצחק לחתנים אלו?

מסופר: הדבר היה בעיצומו של חורף, השלג ממעל והבוץ מתחת, הרטיבו לכלכו וטינפו בגדיו של כל אדם שהסתובב ברחובות העיר. באותו יום, לא אחר מאשר רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל מברנוביץ, בעל "קובץ שיעורים", עשה את דרכו לבתי נדיבים כדי להתרימם עבור ישיבתו. עתה היו מועדות פניו לביתו של ר' יצחק הגביר. כל אימת שנכנס אליו היה ר' יצחק מקבלו בקבלת פנים מלכותית ומעניק לו תרומה הגונה. הפעם, שלא כהרגלו, לא הזדרז רבי אלחנן לדפוק על דלתו "מלוכלך אני ואין זה מן הנימוס לטנף את רצפת מעונו המבריק ואת כלי ביתו היקרים". מה עושים? התלבט רבי אלחנן עם עצמו, עד שצץ במוחו רעיון. הוא מיהר לעקוף את הבית וניצב בפתח המטבח בצידו האחורי. ידע רבי אלחנן כי כאן, במטבח, ניתן יהיה בקלות לנקות את הלכלוך והבוץ. הקיש קלות על הדלת והגביר הופיע מחייך ומבין, אך מיד נשתנו פניו והוא נראה ככועס. "כבודו מקלקל את חינוך בנותיי" אמר הגביר לרבי אלחנן והוסיף "כל החינוך המסור שהשקעתי בהן אני עלול לאבד ברגע אחד".

רבי אלחנן השתאה לדעת מה חטאו ומה פשעו?! מתוך כאב עמוק טען הגביר: כל ימי אני מתאמץ להחדיר בבנותי, שתדענה, שכל העושר שבעולם, כסף ותענוגים, בית מפואר כל אלה אינם שווים מאומה בלי תורה. אין חשיבות לשטיחים ולכלי בית יקרים לעומת רגע קט שייהנה מהם בן תורה. והנה עתה מראה להן ראש הישיבה בדיוק את היפך, כאילו יופי החדרים חשוב יותר מכבוד התורה. אמר ועשה. ר' יצחק בקש מרבי אלחנן להתלוות אליו אל חדר האורחים הגדול והמפואר. שם הושיבו על אחד מהכיסאות היקרים שכמובן התכסה מיד בבוץ. כלי הבית והשטיחים הוכתמו בכתמים חומים של רפש ולכלוך. אי שם ליד פתחו של החדר עמדו אשתו ובנותיו של הגביר מתבוננות במחזה מרהיב העין הנגלה זה עתה לעיניהן. מבטו המאושר של האב לימדן מהו כבוד התורה ולומדיה, ונתן ממשות לפסוק "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף".

המשך בעמוד הבא...

הרבי פרע את חובו

/ הרה"ח ר' יצחק ברבר

הימים ימי עברה וזעם, ימי מלחמת העולם השנייה, עם ישראל כולו נתון למשיסה להרג ולבוזזים. בין מיליוני אחינו בית ישראל שהיו בצרה ובמצוקה היה גם הרבי מקלויזנבורג זצוק"ל זיע"א, אשר שתה מכוס התרעלה משך ארבעה עשר חודשים במחנות העבודה וההשמדה, עינויים וסבל בל יתואר, ובניסים גלויים מילטה אותו יד ההשגחה העליונה מהסייף ההיטלריסטי ונפשו ניתנה לו לשלל. עם פלישת צבאות הרשע הגרמניים להונגריה והשתלטותם עליה בחמת זעם בסוף אדר תש"ד, החל הרבי לאכול מרור ולענה.

תחילה הסתתר כשבועיים שלוש בתוך קבר פתוח בבית העלמין שבעיר, לאחר מכן שב לגיטו לקלויזנבורג משם גלה לשישה שבועות למחנה ריכוז באניא, ולאחר מכן הוגלה יחד עם עוד אלפי יהודים ברכבת אטומה אל מעבר לגבול הפולני אל מחנה המוות הנוראי והאיום "אושוויץ". לאחר התעללויות ועינויים באושוויץ הועברו הרבי עם עוד שלושים אלף יהודים עובדי כפיה אל עיר הבירה וורשא כדי לפנות את כל הריסות הגטו המופצץ והחרוב, הם הועברו בקרונות משא ללא שום תנאים אנושיים, ומשך שלושה ימים רצופים נסעו מאושוויץ לוורשא. בהגיעם למקום שוכנו בשני מחנות ענקיים ויום יום יצאו רגלי לעבודת פרך שנמשכה מעלות השחר ועד הלילה.

עם סיום העבודה בוורשא יצאו קבוצת יהודים גדולה ובהם הרבי לדרך קשה שהפכה לנתיב יסורים על אנושי, כשהם צועדים רגלית מוורשא למחנה הריכוז "דכאו" מרחק של מאה ועשרים ק"מ, תוך עינויי תופת אכזריים מצד קלגסי האס. אס. הסדיסטים, היה עליהם לצעוד יום יום מסלול של כשלושים וחמישה ק"מ ברעב ובצמא, רבים לא החזיקו מעמד ונפחו את נשמתם, מתוך ששת אלפים איש שיצאו הגיעו לדכאו פחות מאלפיים, שם מויינו ונשלחו למחנות שונים. הרבי נמנה עם קבוצה שנשלחה למחנה עבודה ביער "מיהלדארף" שם שהה הרבי משך שמונה חודשים, כאן עבר עליו ועל היהודים הנוספים שהיו במחנה אימי מוות ויסורי שאול, עינויים קשים והשפלות נוראות שקשה לתארם על הכתב, ועם כל זה, על אף שהיה גופו הקדוש של הרבי מוכה, מעונה, וחבול עד דכא אך רוחו הקדושה ריחפה בגבהי מרומים, והוא ניצב כסלע איתן בתוך מערבולת הדמים ושמר בחירוף נפש על עצמו ללא ויתור על תורת ה' ומצוותיו במסירות נפש עילאית ככל שהיה ניתן בתנאים הללו ששררו בהם.

מצוות הנחת תפילין הייתה הציר עליו נסבו כל מחשבותיו וכל מעשיו שלא יעבור עליו ח"ו יום ללא הנחת תפילין [גם בשבתות כשכולם שכחו ששבת היום, ניזהר הוא מאד, ובתחבולות שונות נמנע מחילול שבת, אך הנחת תפילין הייתה לחם חוקו מידי יום ביומו]. כששהה הרבי במחנה "באניא" המקום הראשון לשם הוגלה מגיטו קלויזנבורג, הצליח להחביא זוג תפילין ולהניחם מידי יום, ואף זיכה רבים שעמדו בתור ארוך שיניחו תפילין.

ביום האחרון במחנה "באניא" לפני שהועמסו על הרכבות לאושוויץ נקראו כולם למפקד בשעה ארבע בבוקר, הם עמדו בשורות לחיפושים מייגעים שנועדו כאילו להבטיח כי איש לא יקח עימו חפצים שווי ערך. החיפושים נמשכו קרוב ל... חמש עשרה שעות, והתישה את הכוחות. הם היו רעבים, סחוטים עד לשד עצמותיהם, שבורים ורצוצים מההשפלות והחבטות שספגו באותו יום, עד שראשם היה עליהם סחרחר שבקושי זכרו איש את שמו. רק הרבי לא הסיח דעת ובראותו כי פונה היום והחיפושים לא תמו, החל ללחוש לעומדים בקרבתו שיזכירו איש לרעהו ויעבירו הלאה, מי היכולת בידו להניח תפילין מתחת לאפם של הרשעים עליו להזדרז, כי עוד מעט ותשקע החמה... גם במחנה "אושוויץ" לא חדל הרבי מעבודת שמים ובשיא היגונות והצרות לא הסיח דעת מקיום המצוות בחירוף נפש, בדרך לא דרך היו עימו תפילין אותם הבריח ברכבת בסיכון רב והניחם מידי יום בהיחבא. גם כשהגיעו לוורשא מצא יהודי ר' מנדל וידער זוג תפילין ששרדו את ההפצצות והשריפות, הוא לקחם ומיד הביאם אל הרבי שהחביאם בצריף בו שהה, והדבר נשמר בסוד שחלילה לא יתגלה לצוררים (הזוג האחר שהיה לרבי נתגלה איך שהוא וה"של ראש" נלקח והוא נותר עם ה"של יד").

תפילין אלו נשתמרו אצל הרבי עד ליום י"ד אב תש"ד זה היה היום הרביעי בו צעדו אלפים במסע המפרך והאכזרי מוורשא ל"דכאו" בלילה שכנו כולם בגיא הרובץ בין העיירות לויביטש וזיכלין, וכאשר עלה השחר המשיכו הנוגשים לרדות ביהודים האומללים ללא טיפה של רחמנות, והם אילצו את כולם להפוך איש תרמילו, וביצעו חיפושים גופניים. כך שכל מי שלקח עימו חפץ כל שהוא ביציאה מוורשא נאלץ עכשיו להיפרד ממנו, וכך גם התפילין שהיו עם הרבי עד אותו יום במחבוא נשדדו ונחמסו. ברגע שיצאו כולם להמשך המסע ראו הכל בחוש

המשך בעמוד הבא...

על הרבי כי חרב עליו עולמו, כולו היה נתון בדאגה וחרדה מה יהיה למחרת? כיצד יוכל לעבור עליו יום ללא תפילין? הוא לא שת ליבו לעבודת הפרך שעבדו, לא לשכול וליגון, ולא לרעב ולצמא. רק התפילין עמדו בראש מעייניו, "מה יהיה עימי" קונן וזעק, "יבוא הבוקר של מחר ואין בידי תפילין להניחם לקיים מצוות בוראי ויוצרי שציווני להניח תפילין..." ודמעות חמות זלגו מעיניו. משמים ראו כיצד צר לו לרבי, ורצון יראיו יעשה תוך זמן קצר קיבל הרבי לידיו זוג תפילין מהודרות. איך? ועל ידי מי? כשהגיעו למחנה "דכאו" נשלח הרבי עם עוד קבוצה של כמה אלפי יהודים למחנה היער [מיהלדארף], בכור העינויים הזה התייסר הרבי בכל גופו הכחוש, אך פיסגת דאגתו היתה הדאגה לתפילין. צערו וכאבו של הרבי על דבר התפילין היו כה קשים, עד שחשש שללא הנחת תפילין כוחותיו יעזבוהו והוא ייפול שדוד, ואז בשיאו של החושך, זרח לו אור בדמותו של יהודי יקר בשם ראובן מושקוביץ שהיה שליח ממרומים להחיות את נפשו של הצדיק. ראובן זה היה בחור צעיר שהגיע מסאטמר שברומניה, אף הוא גלה גולה אחר גולה, ועבר מספר מחנות השמדה, אך זכה ובכל גלויותיו היה תחת ידו זוג תפילין מהודרות, תפילין אלו נשתמרו תחת ידו בזכות אימו, שכאשר ראתה כי כלתה אליהם הרעה, טרם גורשו מביתם, תפרה לו לראובן בנה תחת בית השחי בצידו הפנימי פיסת בד שהפכה למעין כיס מוסתר, בו החביא את זוג התפילין שלו ונשאם עימו בכל אשר הלך.

בחור זה היה שכן וקרוב לרבי שזה אך עתה הגיע, וכששמע על צערו העמוק על שנשדדו הימנו תפילין, ניגש אליו מיד ללא היסוס ולחש באוזנו "רבי, יש לי תפילין". לשמע הבשורה הטובה, אורו פני הרבי, ורגשות הקלה הציפה את ליבו המיוסר, כאילו כל המצוקות באו על פתרונם, הרבי הודה לו נרגשות ומיד נתעטרו ידו וראשו בתפילין כשראובן משגיח שעין זרים לא תבחין בהם, ומאז כל בוקר היה הרבי מעיר אותו לפני עלות השחר, ולא קרה פעם שהרבי החסיר ולא הגיע בשעה המוקדמת, ואז היו הרבי וראובן ועוד קומץ אנשים יוצאים אל מאחורי הצריף ומניחים בזריזות את התפילין. הרבי היה האחרון כי הוא התעטר בהם כרבע שעה כשבתקופה הזאת כל רגע היה כנצח, שאילו אחד השומרים הנאצים היה מגלה זאת הסוף היה ברור ומובן מאליו... לא ניתן לתאר את השמחה שנראתה על פני הרבי כל בוקר מחדש, וכך מידי יום ביומו. "ומעניין", מספר ראובן, "כמעט כל יום אחר שחלץ הרבי את התפילין היה אומר לי: ראובן, שתזכור תמיד אני חייב לך! עוד נתראה בארץ ישראל". הבטחות אלו נחרטו עמוק במוחו של ראובן, גם כשתמה המלחמה ודרכיהם נפרדו ראובן נסע לשוויץ והרבי היה בגרמניה עם עקורי המחנות. בשנת תשי"ג עלה ראובן לארץ ישראל וגר בבני ברק. שבע שנים לאחר מכן בתש"כ הגיעה שמועה כי האדמו"ר מקלויזנבורג עלה לחונן את עפר הארץ הקדושה, וקבע את מקום מושבו בקרית צאנז שבנתניה. נזכר ראובן בכל התלאות שעברו עליו והחליט לנסוע ולהיפגש עם הרבי.

היה זה ביום חמישי בשעות הבוקר נכנס ראובן לבית המדרש וראה את הרבי מסתובב בהיכל הישיבה בין ספסלי בית המדרש, ראובן חצה את ההיכל ניגש אל הרבי הושיט לו את ידו ושאל "הרבי זוכר אותי?" הרבי הביט עליו והשיב בשלילה. בשנות המלחמה היה מראהו כחוש וכמעט ללא צלם אנוש ועתה נראה בריא ומלא. אמר ראובן לרבי "אני ראובן מהתפילין!" באותו רגע נזכר הרבי, מי זה ראובן. הוא חיבק אותו בשתי ידיו, נכנס עימו לביתו ושוחח עימו בחביבות עצומה, הוא התעניין בכל קורותיו מאז שנות המלחמה עד הלום, כשהבין הרבי כי מצבו הכלכלי קשה, האבטלה היכתה אז קשות וקשה היה למצוא מקור פרנסה, הושיט לו הרבי סכום הגון שיוכל לפתוח עסק קטן לפרנסתו. אך ראובן לא רצה לקבל תגמול על המצווה שזכה לקיים. בתוך השיחה אמר הרבי לראובן "השבת אתה אוכל על שולחני". ראובן מאד התרגש אך השיב כי לא הודיע על כך מאומה לבני ביתו שהם ממתינים לו. "תתקשר אליהם טלפונית שיבואו גם הם, כולכם תהיו אורחי".

משך כל השבת כיבדו הרבי באופן מיוחד במינו, "ממש התביישתי" סיפר ראובן, כאשר בעריכת השולחן ציווה הרבי שמכל מאכל שמכניסים לו שיכניסו גם לי", כך עברה שבת מאד מרוממת, כשנפרדו במוצש"ק לחץ הרבי את ידו בחביבות ואמר לו "ראובן, אתה זוכר שאני חייב לך, אם תצטרך פעם לאיזה עניין אל תהסס מלפנות אליו!" חלפו שנים, יום בהיר אחד חש ראובן כאבים עזים בגופו, בבדיקה רפואית יסודית נאמר לו כי זו מחלה חשוכת מרפא שמקוננת בריאותיו, לפי כללי הרפואה אין הרבה תקווה לצאת מזה חי... ראובן נחרד עד עמקי נשמתו, הוא, אשתו, ובני ביתו הורידו דמעות כמים בתפילה לרפואתו. לפתע נזכר ראובן בהבטחה השמורה לו מצדיק הדור, ומיד אמר לאשתו שהוא נוסע לנתניה לפרוע את החוב... קם ראובן ונסע לנתניה, כשראהו הרבי הבחין על פניו מועקה גדולה, ומיד שאל "מה אירע לך?" פרץ ראובן בבכי מר והגיש את הקוויטל הפתקה לידי הרבי, לאחר מכן סיפר לרבי על הבדיקות הרפואיות שעשה ואת דברי הרופאים המנבאים עתיד לא טוב... לשמע דברים אלו הרכין הרבי את ראשו על השולחן זמן מה, ולאחר מכן אמר לו "אין לך כלום! שוב לביתך והכל יבוא על מקומו בשלום".

ראובן נאלם דומיה ולאחר מספר דקות שאל "הלא הרופא ראה את הגרוע מכל ויש לי ייסורים...." אבל הרבי היסה אותו, הושיט לו את ידו הקדושה ואמר לו "הרי אמרתי לך שהכל כשורה, סע לביתך והסר דאגה מליבך". אבן גדולה נגולה מליבו של ראובן, הוא יצא מהקודש מלא בטחון ואמונה, הוא שב לביתו בבני ברק ולא שת ליבו לדברי הרופאים. ואכן תוך זמן קצר חלפו הייסורים כלא היו. חלפו עוד כמה שנים טובות, והנה שוב החל ראובן לחוש כאבים פה ולחצים שם, ליבו נקפו וחרדה מילאה את גופו, מי יודע מה ילד יום? תוך כדי הרהורים עלתה במחשבתו, מה לי לילך לרופא, אסע אל ה"בעל חוב" שלי ואדרוש את פירעון

המשך בעמוד הבא...

החוב, הלא יש לי הבטחה מפורשת מהרבי בגין התפילין שבמחנה, ומשפע מצוות תפילין יתמשך עלי לחיות חיים ארוכים... באותה תקופה התגורר הרבי בניו ג'רסי שבאמריקה, ראובן לא התפעל מכלום, באותו יום הזמין כרטיס טיסה ושם לדרך פעמיו, תוך פחות מיממה דרכו רגליו על מפתן משכן הקודש. הרבי עמד באמצע תפילת מנחה, ראובן עמד בצד והמתין, עם סיום התפילה הבחין בו הרבי ומיד שאל "מה אירע לך עתה?" הרבי צעד לעבר חדרו וראובן בעקבותיו, בחדר סיפר ראובן לרבי על מחושיו, הוא תיאר את הכאבים והלחצים שהוא מרגיש בגופו, ומי יודע מה קורה פנימה... פניו של הרבי כוסו בארשת רצינית, הוא הרכין את ראשו לזמן קצר, ואח"כ אמר לראובן "מה אומר לך, זה לא כ"כ רע לסבול מעט בעולם הזה..." ראובן הוכה בהלם, לזאת לא ציפה, ומיד שאל את הרבי "האם הסבל צריך לבוא עם כאבים?" שוב הרכין הרבי את ראשו ולאחר מכן השיב "לא, הסבל אינו בהכרח עם הרבה ייסורים, אפשר גם עם מיעוט ייסורים..." נרגע מעט ראובן מן הדברים, ביקש את ברכת הקודש ונפרד מהרבי, הוא שב לעירו בני ברק כשהוא אינו יודע ייסורים מה הם. חלפו שנים, בט' תמוז תשנ"ד שבת פרשת חוקת נשבה ארון האלוקים, ראובן יחד עם עוד רבבות אלפי ישראל ביכה את השריפה אשר שרף ה', כשהוא חש כי מרגע זה הסתלק ממנו השליח המלאך ששמר והגן עליו מכל רע. חלפו מספר חודשים, בתחילת שנת תשנ"ה שוב חש ראובן כאבים בגופו. הוא פנה לרופא, אך זה לא הצליח להבין ולאתר את המחלה, וכך עבר מרופא לרופא, הוא אף הוטס לחו"ל שם עבר ניתוח ע"י שני רופאים מומחים ובעלי שם, אך מעולם לא הניבו הטיפולים תוצאה ברורה. ורק זאת אמרו כל הרופאים שהיו בדעה אחת "יש כאן הצטברות של כחמישים שנה ! שלא טופלה... ועתה התפרץ הכל... כך חי לו ראובן מספר שנים, בכ"ט ניסן תשנ"ט נפטר ראובן והסתלק לבית עולמו. כל אותם השנים למרות המחלה הקשה שקיננה בגופו, כשאחרים במצבו נאנקים בייסורים, הוא כמעט ולא התלונן על כאבים, וכמו שהרבי אמר "אפשר גם עם מעט ייסורים". עמדה לו לראובן הזכות והברכה שבירכו הרבי במחנה העבודה עקב התפילין שהביא לו להניח, והפך עצמו ל"בעל חוב" שהוא מזכיר לו כמעט מידי יום לאחר שחלץ את התפילין "תזכור שאני חייב לך! עוד נתראה בארץ ישראל!.." כשנזקק לממשה עמד בעל החוב ופרע את חובו. ■

שביבים / שאול שיף

■ הרב מפוניבז' "מכר" את האטמוספרה של הישיבה

האמורא רבי יוחנן עמד בראשות הישיבה בטבריה למעלה משישים שנה, והעמיד עדרים רבים של גדולי תורה. חז"ל מספרים במדרש (ויקרא רבה ל') שבפטירתו היו בני דורו עצובים, והיו הספדנים קוראים עליו מדברי החכם מכל אדם, בשיר השירים (פרק ח, פסוק ז): "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה" - באותה אהבה שאהב רבי יוחנן את התורה, "בוז יבוזו לו".

דברים אלו המליצו, אודות דמותו הגדולה של גדול מרביצי התורה ומקימי עולה של תורה בדורו, הלא הוא הרב מפוניבז', מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל. אהבתו המופלגת לתורה לא ידעה גבולות. אהבה שאינה תלויה בדבר, אהבה שהייתה בבחינת 'טופח על מנת להטפיח', עד שכל המסתופפים בצל קורתו נשאבו אליה כבחבלי קסם. בכוח אותה אהבה עזה לתורה, שפעמה בלבו במלא התוקף, הצליח לרומם את רוחו, להתנער מהריסות חורבנם של משפחתו האישית, עיר מגוריו שבה כהן ברבנות, וישיבתו ותלמידיו בליטא, ולממש בתעצומות נפש את חזונו הכביר - להחזיר את עטרת התורה ליושנה לאחר שנות האימים, חזון שהיה נשמע אז בעיני כל בר דעת כתלוש מאוד מן המציאות. כיום, כשמביטים על ההיסטוריה אחורנית, רואים כי השפעתו הגדולה מדברת בעד עצמה. חלק הארי של התורה בכלל ישראל שלאחר המלחמה - נזקף לזכותו הגדולה ולפעולותיו הכבירות של הרב מפוניבז'! על אותה מידה גדושה של אהבת התורה, סיפרו על הרב מפוניבז' את המעשה הבא: בישיבה היה נהוג להקדיש את כל חפצי הישיבה על שמם של נגידים ומשפחות נציבים; ההיכל, ארונות הספרים, האולמות, המבואות, חדרי השעורים, חדרי השינה ועוד. בכך הצליח הרב להקל מעליו את הנטל הכלכלי של הישיבה, ולשאת את הוצאותיה המרובות. ביום מן הימים, הופיע נגיד נכבד בישיבה וגלה את רצונו, כי הוא מעונין ליטול חלק בהחזקת הישיבה, על ידי הקדשת דבר מה על שמו. הרב יצא עם הנדיב ל'טיול' במתחם הישיבה, והשנים הלכו יחד מכאן לשם ומשם לכאן, וחפשו מה יוכל הנגיד להקדיש על שמו. אך ללא הצלחה: מרבית אפשרויות ההנצחה באותה עת, כבר היו 'מאוישות'... הרב מפוניבז', ברוב כישרונותיו וברוב הסייעתא-דשמיא שמלווה אותו, מצא רעיון נפלא ומקורי. הוא הציע לנגיד לעלות עמו לעזרת הנשים של הישיבה, שם נשמע היטב קול התורה המהדהד שבקע מן ההיכל שלמטה. האווירה המרוממת שהורגשה שם מלאה את כל חללי לבו של הנגיד, שלא הצליח לעצור בעד רגשותיו, התלהב ואמר לרב: "אה! איזה טעם גן עדן יש כאן! איזו אוירה נפלאה!". בדיוק את המשפט הזה ציפה הרב לשמע מהנגיד. הוא פנה אליו ואמר לו: "נו, אמכור לך את ה'אטמוספירה' המרוממת והנעימה המורגשת כאן!... האווירה מכורה לך...". וכך הווה, בעסקת מקח וממכר קנה הנגיד

את האווירה הנפלאה!...

הורי התגוררו בסמיכות למעונו של הרב מפוניבז', וכשכנים זכינו לעיתים לעמוד מקרוב על גודל אהבת התורה המופלגת שלו, ועל מידותיו ותכונותיו הנפלאות. בילדותנו, היינו אני ואחי מרבים לעלות למעונו, ולהציג בפניו שאלות בסוגיות שלמדנו בתלמוד תורה. תמיד הוא קיבל אותנו במאור פנים, והיה נוהג לעשות מכל שאלה עניין שלם ועסק גדול. זכור לי במיוחד מקרה אחד, בו לאחר שהצגנו בפניו את השאלה, הסתובב הרב בחדרו אנה ואנה, הלוך ושוב, כשידו האחת אוחזת כרך של רמב"ם, ידו השנייה מקמטת את מצחו, וכל כלו נראה מוטרד מהשאלה. לאחר מחשבה, הפטיר לעברנו: "אה! א'גוטע קשיא!" [קושיא טובה], ולאחר רגע הוסיף: "אולי אפשר לתרץ כך וכך...". כיום, כשאני מתבונן בשאלה ששאלנו, אני תוהה - מה היה כל כך קשה לו באותה הקושיא, שהוצרך להרהר בה זמן כה רב, להסתובב טרוד ממנה, לפתוח ספרים ולעין בהם? ברור לי, שכוונתו אחת הייתה: להקרין עלינו מאהבת התורה שלו, ולהראות לנו עד כמה חשובה היא בעיניו קושיא של עלם צעיר, שרוצה להבין דבר תורה! ישנה בידי קלטת נדירה משיחה שמסר הרב בישיבה, בדברים המושכים את הלב. הוא פנה אל התלמידים במתיקות רבה ובנועם, ואמר להם: "ברידערלאך (- אחים יקרים)!", זה היה הנוסח הקבוע של הרב, "תנסו ללמוד! הרי לימוד התורה הוא כל כך מתוק, כל כך נעים! 'טעמו וראו כי טוב השם'!...". בהזדמנות מסוימת בה האזנתי לשיחה, ישבתי ומניתי - שמונה פעמים! שמונה פעמים חזר הרב על המלים 'כל כך מתוק!', כמנסה להביע את גודל המתיקות שיש בתורה. בילדותי הייתי עד ראיה למעשה פלא, שהתרחש עם הרב מפוניבז'. בגלל עוצמת הסיפור וההתפעלות הרבה שחשתי אז, הסיפור לא מש מזיכרוני, ועודני חי אותו כאלו התרחש אך אתמול. היה זה ביום-טוב ראשון של סוכות, כשנתיים לפני הסתלקותו של הרב לגנזי מרומים. אבי מורי שליט"א עלה עם כל המשפחה, לאחר תפלת מוסף, לאחל 'א גוטען יום טוב' לרב. כשנקשנו על דלת הבית, פתחה הרבנית את הדלת ואמרה לנו בהתנצלות: "קשה מאד להיכנס היום לרב, זה כמעט בלתי אפשרי...". "הרב הרי נכח בתפילה בהיכל הישיבה, והיה נראה כי הוא חש בטוב" - שאלנו בפליאה. "לא, לא", השיבה הרבנית, "ברוך ה' הוא מרגיש טוב. אי אפשר להיכנס בגלל סיבה אחרת: רק אתמול, בערב יום טוב, הרב חזר ממסע בזק לחוץ לארץ, שם שהה בין יום הכפורים לסוכות. הוא ממוטט מעייפות בעקבות הנסיעה, עד שלא הצליח לעמוד על רגליו מרב עייפות". הרב היה אז חלש וזקן, למעלה מגיל שמונים, ואכן נמלאנו דאגה לשלומו. "אבל היות ולא הצליח ללמוד בישוב הדעת כראוי במטוס", המשיכה הרבנית לומר, "אמש בלילה הוא עוד התיישב ללמוד בצימאון איזה 'שטיקל' רמב"ם, וכך למד כל הלילה... רק כעת הוא סוף סוף הלך קצת לנוח, וכי אני רשאית להפריע לו?!". הרבנית ראתה את צערנו ואמרה: "כיון שטרחתם לבוא עד לכאן, אבדוק אולי הוא עדין ער". היא פתחה בזהירות את הוילון למרפסת שבה הייתה הסוכה, והנה, רק נפתח הוילון ולעינינו נגלה מחזה מופלא: הרב היה ישוב על כסאו, צמוד לשלחן, גמרא גדולה פתוחה לפניו, והוא מתנענע כבחור צעיר לימים ולומד בשקידה. הוא נראה כמי ששכח את תשישות הדרך, את עייפותו המרובה ואת חוסר השינה שצבר בלילות האחרונים כשלא נתן תנומה לעפעפיו. הרב היה שקוע עמוק בספר שלפניו, ולא שם לב כלל לכניסתנו. זיכרון מחזה זה, יחד עם הניגון הנפלא, כובש הלבבות, שהשמיע הרב בעת לימודו בכזו מתיקות וערבות נפלאה - מעוררים בי רגשות עזים עד היום, כשעברו מאז למעלה מארבעים שנה. כמובן עמדנו כולנו לפניו, איחלנו בדרך ארץ 'א גוט יום טוב', והוא השיב לכל אחד ואחד בסבר פנים יפות ומאירות. אבי מורי שליט"א יצא מהחדר וחידד לנו בהתפעלות ובנועם את המסר שראינו: "הראיתם, ילדים יקרים? כשעייפים - לומדים; כשעייפים מאד - לומדים מאד; וכשעייפים מאד מאד - לומדים מאד מאד!"... זהו אפס קצה של אותה אהבת תורה של הרב מפוניבז'. לשמו ולזכרו תאוות נפש!

(מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א)

ברכת הצלחה לגנב

פירסם רבי אלחנן הלפרין [ר' חונא] בספרו "שיחתן של עבדי אבות", מעשה ששמע מהגאון רבי אברהם שפירא אחיו של הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין, אב"ד טלוסט. "אהבת ישראל" מויז'ניץ הגיע לבקר את אחיו, רבי משה בעיר שאץ, ופגש את הבחור אברהם שפירא ושאל אותו: 'אברהמ'לע, האם אתה רוצה לבוא איתי לבקר את הרבנית משאץ...' [היא הייתה בתו של הרה"ק רבי מאיר'ל מפרמילשאן.] כידוע שהיא הייתה אדמו"רית חשובה וקיבלה "קוויטלאך" ופעלה ישועות גדולות. אברה'מלע הסכים לבא איתו. וילכו שניהם יחדיו לביתה. לאחר שכיבדו את האהבת ישראל בכוס תה, שאל האהבת ישראל: תמחל נא לי הרבנית, האם אוכל לשאול אותה שאלה אחת? הרי ידוע שאת יחסנית, חכמנית וצדקנית, והלא הצדקת דבורה בת התורת חיים מקוסוב, גם היא הייתה יחסנית חכמנית וצדקנית, מדוע לא ראו אצלה מופתים גדולים כמו אצלכם? מי לימד אתכם לקרוא קוויטלאך ולפעול ישועות? השיבה לו הרבנית: 'וויז'ניצער רבי, אספר לכם מעשה שהיה, כשהייתי ילדה קטנה בבית אבי, ישב אבי רבי מאיר'ל בערב יום הכיפורים בביתו, וכל בני העיר עברו לפניו לקבל ברכת 'גמר חתימה טובה', ואבי היה יושב בראש כפוף כלפי מטה, ולא הסתכל על האנשים שמושיטים לו ידיהם, רק נתן ידו ובירך בגמר חתימה טובה. והנה בעיר פרמשילאן היתה חבורת גנבים יהודיים, וראש הגנבים החליף את מראהו שלא ידעו האנשים מיהו, וגם הוא הגיע לבית אבי לבקש ברכת גמר חתימה טובה בעיוה"כ. [כמ"ש חז"ל גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא, ואם הוא חסיד, הוא גם מבקש ברכה מהרבי שיצליח...] ויהי בהגיע תורו של ראש הגנבים להושיט ידו לידי אבי, לפתע הרים אבי את ראשו והסתכל עליו, ואמר לו 'גם אתה באת לבקש ברכה?' אמר לו ראש הגנבים, האם אין הרבי מאמין שאי אפשר לגנוב אם לא פסקו בשמים שיוכלו לגנוב? אמר לו רבי מאיר'ל, בוודאי בוודאי הוא כן. שאל אותו הגנב שוב: 'האם רוצה הרבי, שאיוואן הגוי יגנוב את הגנבות הללו? שיברכני הרבי, שאם פסקו בשמים על יהודי שיגנבו ממנו, שזה יעבור דרך הידיים שלי...'

וסיפרה הרבנית, ראיתי איך שאבי בירך את ראש הגנבים שבאמת יצליח! כיון שראיתי שיכולים לפעול עכשיו ברכות פלאיות כאלה, ניגשתי אל אבי ואמרתי לו: 'טאטעשי ברכני גם אני אבי, שאם יהודי צריך להיוושע, שיוושע דרכי...' רבי מאיר'ל אכן בירך אותי בכך, וזהו כוחי לפעול ישועות. רבי אלחנן סיפר את המעשה לפני האדמו"ר רבי יואל, חתן רבי שלום משאץ זי"ע. ואמר לו רבי יואל, שהוא מכי המעשה הזה, וסוף המעשה היה שראש חבורת הגנבים חזר בתשובה, והיה בא בכל יום ויום לציונו הק' של רבי מאיר'ל לומר כל ספר התהלים...זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

[סיפר הגאון רבי מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
ביום ההילולא של רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע]

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il